

— '... כי אין לך איסור אחד מאיסור תורה או רז"ל שלא יהיה נמצא אדם בכל הדורות שעבר עליך, כי השי"ת צופה מראשית אחרית, ואם לא יעבור עליו אדם, לא היה מזהירו. ומאן דאמר בסנהדרין בן סורר ומורה ועיר הנדחת לא היו ולא נבראו — אידחי מהלכה. וגם לפי דעתו היינו לענין משפט העונש שבתורה, יש תנאים ידועים שאין מצויים, לא על גופה של עבירה. וע' בתנא דבי אליהו (רבא, כו), חשבו עשרה בני אדם גדולים שביטלו עשרת הדברות, והם כלל התורה ומשם נלמד לפרטים. והקב"ה מסבב סיבות לבל יודח ממנו נדח, ואפילו פושעי ישראל מלאים חרטות, ואי אפשר לרשע גדול בישראל שלא יעבור עליו רגע אחד של חרטה בכל ימי חייו על עבירה אחת על כל פנים. ובאופן שאין לך עבירה שלא יהיה עליה תשובה וחרטה...'.
(מתוך 'דובר צדק' עמ' 127)

*

ב'ע"ה

ב' דר"ח אייר תשל"ג

מע"כ...

הנה בדבר אשר התחילו איזה בחורים מהישיבה לעשן חשיש (מעראוואנא), פשוט שהוא דבר אסור מכמה עיקרי דינים שבתורה; חדא, שהוא מקלקל ומכלה את הגוף, ואף אם נמצאו אנשים בריאים שלא מזיק להם כל כך אבל מקלקל הוא את הדעת ואינם יכולים להבין דבר לאשורו, שזה עוד יותר חמור, שלבד שמונע עצמו מלמוד התורה כראוי הוא מניעה גם מתפלה וממצות התורה, שעשייה בלא דעת הראוי הוא כלא קיימם.

ועוד, שהוא גורם תאוה גדולה אשר הוא יותר מתאות אכילה וכדומה הצריכים להאדם לחיותו, ויש שלא יוכלו לצמצם ולהעביר תאותם, והוא איסור החמור שנאמר בבן סורר ומורה על תאוה היותר גדולה שיש לו לאכילה אף שהוא לאכילת כשרות. וכל שכן שאסור להביא עצמו לתאוה גדולה עוד יותר ולדבר שליכא שום צורך להאדם בזה, שהוא אסור. ואף שלמלקות נימא שאין עונשין מן הדין מ"מ לאיסורא ודאי עובר על לאו זה. ואיכא גם הטעם דאיכא בבן סורר ומורה, שסופו שילסטם את הבריות, כדאיתא בסנהדרין בפ' בן סורר.

ועוד, שהאב והאם של אלו שמעשנין זה, מצטערים מאד, אשר עוברין על מצות כבוד אב ואם.

ועוד איכא איסור עשה ד'קדושים תהיו' כפירוש הרמב"ן בחומש.

וגם הם גורמים לאיסורים הרבה אחרים לבד זה.

סוף דבר הוא פשוט וברור שהוא מאיסורים חמורים וצריך להשתדל בכל היכולת להעביר טומאה זו מכל בני ישראל, ובפרט מאלו שלומדין בישיבות...'. (אגרות משה יו"ד ח"ג לה).

דף עב

עיונים, באורים וציונים

'הבא במחותרת נידון על שם סופו' — נחלקו הדעות האם הריגת בא במחותרת חובה או רשות, כי אינו דומה לרודף אחר חברו להורגו, שודאי מוטל חיוב על כל אדם להורגו, ואם לא עשה כן עובר בלא

תעמד על דם רעד; ולא תחוס עינד (כמו שכתב הרמב"ם), אבל כאן שבעיקרו בא על עסקי ממון, יש לומר שאף על פי שהתירה תורה להורגו, ואפילו בשבת (כדלהלן) — אין זו חובה. [כדיוק הכתוב והכה ומת — אין לו דמים. לא נאמר בלשון ציווי] (ע' בזה בתוס' להלן עד. ונראה שאין הכרע בדעתם), ובשאר מפרשים ראשונים ואחרונים. וע"ע אפיקי ים ח"ב סוס"י מ. ונראה לכאורה שבעל הבית עצמו, לדברי הכל אינו מצווה בדבר, שאם רוצה יכול להימלט).

'אם אין לו דמים — פטור' — על דין 'קם ליה בדרכה מיניה' בבא במחותרת [וברודף אחר חברו להורגו] — ע' במובא להלן עג:

'אמר רב: הבא במחותרת ונטל כלים ויצא — פטור...' — טעמו של רב, מכך שחייבה תורה את הגזולן באונסין, [והוא הדין בתשלום ההפרש שנוצר ע"י הוזלה] משמע שהגזולן קונה את גזילתו קנין גמור. אלא שאם החפץ הנגזל קיים בעין, מוטלת עליו החובה להשיבו כמות שהוא משום מצות והשיב את הגזלה, אך בעיקר הדבר חיובו הוא כחיוב ממון, ולכך נפטר משום 'קם ליה בדרכה מיניה'. ואולם רבה (רבא) השיג שלא קנה הגזולן אלא לחובתו ולרעתו שלו, להתחייב באחריות אונסין, אבל לא לזכותו ולטובתו (עפ"י המאור).

[ונחלקו ראשונים האם לדעת רבא נפטר גם אם שברו לאחר שיצא מן המחותרת או רק בשעה שהוא שם, מפני שמתחייב מיתה באותה שעה. (ע' רש"י תוס' בעה"מ ורמב"ן. והביא הרמ"א (בחו"מ שניא, א) את שתי הדעות).

כמו כן נחלקו הדעות לרבא, האם חיובו להחזיר כשהוא בעין, מעיקר הדין הוא או מתקנת חכמים (ע' רז"ה ורמב"ן).

ולפי דעת רב, דעת החתם סופר (חו"מ קלה) שכל גזולן יכול למכור את הגזילה או לאסרה בנדר וכד' — שהרי קנאה. והחזון-איש (ב"ק טז, יג) חולק וסובר כיוון שחייבתו תורה בהשבה, פקעה זכות הגזולן, ואין נפקותא אלא לענין המתחייב בנפשו שלדעת רב קנה.

ועיין שם עוד בבאור מחלוקת רב ורבה. וע"ש עוד בס"כ סקי"א; קצות החשן סי' שניא סק"ג ונתיבות המשפט שם סק"א; שו"ת אחיעזר ח"א כב, ד; זכר יצחק יב ד"ה הן אמנם, ובסי' יג, וריש סי' עא ושם בד"ה ולזה לדידן ובח"ב סי' מו; חרושי הגרנ"ט ('השלם') קלב; קובץ שעורים ב"ק אות יד; שיעורי ר' שמואל ב"מ דף כא (עמ' צג-צד) וסי' מ (עמ' רמו-רמח) ובגטין נג (עמ' שמא); בית ישי פב, פג ד"ה ודאתאן, ושם בהערה ה. וראה עוד במובא בב"ק קו.

'רבא איגנבו ליה... אמר הואיל ונפיק מפומיה דרב' — מצינו ביטוי זה אצל רבא בענין אחר — רבא מיהדר אסילקא וארוזא (לשני תבשילין בליל פסח) הואיל ונפיק מפומיה דרב הונא'.

'אם זרחה השמש עליו — וכי עליו בלבד זרחה? אלא, אם ברור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך — הרגהו, ואם לאו — אל תהרגהו...' — כתב הרמב"ם (גניבה ט, ח) שאין חילוק להלכה בין גנב ביום לגנב בלילה. והראב"ד השיגו: 'איני נמנע מלכתוב את דעתי, שנראה לי שאף על פי שדרשו חכמים אם זרחה עליו השמש דרך משל, אם ברור לך הדבר כשמש שלא בא על עסקי נפשות וכו' אעפ"כ אינו יוצא מידי פשוטו, ביום אינו רשאי להרגו, שאין גנב בא ביום אלא אם יכול להשמיט שומט ובורח ואינו מתעכב לגנוב ממון גדול ולעמוד על בעליו להרגו אלא גנב בלילה, מפני שהגנב יודע שבעל הבית בבית אז, בא להרוג או ליהרג, אבל גנב ביום אין בעה"ב מצוי ושמוטא בעלמא הוא. ובחיי ראשי כל מבין די לו בזה'.

(במכילתא ובתוספתא מבואר כהרמב"ם. ואולם דעת ר"ח, וכן נראה מרש"י, כהראב"ד. וכן דעת רס"ג רשב"ם ראבע"ז רבנו בחיי ותוס' ואברבנאל — בפרושם לתורה, ר"י מלונגיל, רמב"ן, טור. — עפ"י עינים למשפט וברור הלכה. וע"ע אור שמח שם).

להלכה, כתבו הב"ח והסמ"ע (חו"מ תכה) שביום אסור להורגו, וכשיטת הראב"ד.

בטעם הדבר נאמרו אצל הראשונים הסברים שונים, ושרשם אחד — ביום אין להתחוקו שיהרגנו, אלא יש להניח שבא על עסקי ממון בלבד.

ונראה שאין זו גזרת הכתוב של 'יום' ו'לילה' בדוקא, שאינו תלוי בזמן שקיעת החמה או זריחתה, אלא משתנה לפי הענין. ומצד הסברא יתכן שאף בלילה כשהסביבה סואנת והאזור מואר במנורות וכו' — הרי זה כיום. וצ"ב.

(ע"ב) 'בשלמא אין לו דמים בין בחול בין בשבת — איצטריך, סלקא דעתך אמינא מידי דהוה אהרוגי בית דין דבשבת לא קטלינן, קמ"ל דקטלינן' — לכאורה מבואר שמותר גם לנרדף עצמו להרוג בשבת את החותר כנגדו, ואין אומרים לו, הנח ממנוך בידו כדי שלא תצטרך להרוג ולחלל את השבת. ומסתמית הדברים משמע שאפילו אם יודע בעצמו שלא ייבהל אחר ממונו ולא יעמיד עצמו כנגדו, מותר לו להלחם עם הגנב ולהרוגו.

ואולם אין נראה כן מדברי המגן-אברהם (שכט סק"ה). וכן פסקו אחריו בשו"ע הגר"ו ובמשנ"ב, שכתב שאדם יחיד [לאפוקי רבים שבאו עליהם נכרים, שלעולם יש חשש פיקוח נפש] שבאו נכרים לשודדו בשבת, יניחם ליקח כל ממונו ולא יחלל שבת. וכבר הקשו האחרונים על דבריו מסוגינתנו (מנחת פתים; אור גדול). ובספר מנחת שלמה (ז, ב) לגרש"ז אויערבך זצ"ל, האריך בענין זה וציידד בכמה אופנים להתיר לקום כנגדו ולהרוג. אלא שכתב: '...אולם אף שנתבאר שגם להרוג"ה לא אסור אלא מדרבנן והיה ראוי לפי זה לסמוך על כל אותן הסברות שכתבנו, אך מאן ספין ומאן רקיע לדחות דברים מפורשים במג"א בלי ראיות מכריעות'. ואולם אעפ"כ כתב בהמשך שיתכן לומר שהמג"א שפסק כן, הלך בזה לשיטתו במקום אחר, שאסר להפליג בספינה לפני השבת אפילו לדבר מצוה, אם יצטרך לחלל שבת בודאות, אבל כמה אחרונים חלקו על הוראה זו, ולשיטתם מסתבר להתיר אף לכתחילה להתקומם כנגד הגנב ולהלחם בו גם אם יצטרך אח"כ לחלל שבת. אלא שהגביל הדברים; רק אם יודע בברור שיצליח להתגבר על העכו"ם ולהרוגו, אבל אם אין ברור לו, כיון שגם בימות החול צריך ליתן כל אשר לו בעד נפשו ולא יכניס עצמו בסכנה, ממילא גם בשבת ייחשב כמחלל שבת. ע"ש.

כתב הגרש"ז זצ"ל בתוך דבריו שאם לא ננקוט כדברי המג"א ונאמר שרשאי לחלל את השבת בהריגת הבא כנגדו, הגם שיכול לברוח ולהינצל, ברור הדבר שהבא במחתרת בשבת ויכול בעה"ב להבריחו ע"י הדלקת אור או כל מלאכה אחרת — רשאי לעשות כן, כי מה שאמרו 'בין בחול בין בשבת', אין זה דוקא אהרוג את הרודף אלא בכל מה דאפשר להציל הנרדף מליתן לו ממונו. ולפי זה הקשה מדוע כשעכו"ם אומר לישראל קטול אספסת זו בשבת או תן לי ממון, משמע בגמרא שחייב ליתן לו ממונו ולא לחלל שבת, מה שונה זה מן הבא במחתרת שניתן להצילו בנפשו גם בשבת אע"פ שאינו בא בתחילה אלא בשביל הממון? ומוזה כתב להוכיח לכאורה כמג"א.

ולא ירדתי לסוף דעתו, מנין הנחתו הפשוטה שהתירו לבעל הבית שיכול להעמיד עצמו על ממונו, להבריח את הבא במחתרת ע"י חילול שבת, הלא לכאורה י"ל בפשטות שלא הותר אלא להורגו. וכן משמע מדסלקא דעתין להשוותו למיתת ב"ד, ושם הלא יש גילוי מיוחד מ'בכל מושבותיכם' שאין להורגו בשבת, קמ"ל שרודף אינו בכלל גזה"כ זו וממילא נהרג אף בשבת כחייבי מיתות לולא גזרת הכתוב. הרי שלא משום הצלת הממון הוא עד שנתיר גם להבריחו, אלא דינא הוא שהורגים אותו אפילו בשבת. [וכ"מ מדאצטריך קרא להורגו בכל מיתה, ולולא כן הוה אמינא בסיף דוקא — הרי שהוא דין עונש כרוצח]. ואפשר ליתן טעם בדין זה שאמרה תורה — משום פיקוח נפשות הכלל, שירגיל לעשות כן שוב ושוב, לחתור בשבת, כי

יודע שלא יקומו כנגדו (וכסברא שהוכיר במנחת שלמה שם). ואתי שפיר לשון רש"י כאן: 'משום פקוח נפש דהאיך' שלכאורה קשה, הלא משמע שגם לו עצמו הותר ולא רק לאחרים — אלא הכוונה פקוח נפש של הגגנב באופן כללי, כאמור. וקצת סמך לזה, מדסלקא דעתין (להלן עג: ובתד"ה חד) להרוג את הבא לחלל את השבת כדי שלא יחלל — והלא נמצא זה מחלל שבת, אלא הוא אמינא דגוה"כ להורגו דוקא, אך ודאי מסתבר שאין סלקא דעתין לחלל שבת כדי למנוע אדם מחלל על ידי הברחתו וכד', אלא רק להורגו גזרת הכתוב לדונו במיתה כבר עתה, כדי שלא תיעשה העבירה. [וכן הדין לפי רבי אלעזר בר"ש, הבא לחלל את השבת — מותר להרגו בשבת, ומסתבר שאם יכול להצילו באחד מאבריו — מציל הגם שבחבלתו מחלל בעצמו את השבת, אבל אין נראה שמוותר לו להבריחו על ידי חילול שבת, שאין בזה קיום עונש לעברייני. וצ"ע].

ועוד נראה להוכיח כן, לדעת האומרים הריגת בא במחתרת רשות ולא חובה (עתוס' עד. ורמב"ם ועוד), היכן מצינו שניתנה שבת לידחות ברשות ולא בחובה (ע' אג"מ או"ח ח"ב יא, שלא מצינו כלל כה"ג) — אלא גזרת הכתוב היא בבא במחתרת דכתיב 'אין לו דמים', וא"כ לא מסתבר להרחיב ההתר ולומר שברשותו לחלל שבת באם ירצה, כדי להבריח הגנב, אלא דייך לחדש שהתירה תורה באותה שעה לבער הרע מקרבך ע"י הריגתו. (וע"ע בשו"ת אבני נזר רמד, ג).

ולפי זה לכאורה נדחתה ההוכחה לדברי המג"א, אדרבה, צריך לישב דבריו עם האמור בסוגיא כפי שהקשו האחרונים. גם בשו"ת שבט הלוי (ח"ח פז) נשאר ב'צ"ע' על דברי המג"א, וציידד לדחוק שלא דיבר המג"א אלא כשכטוח שבא רק על עסקי ממון, אך לא בגנב הבא במחתרת שעלול להרוג אם יעמדו כנגדו. וע"ע בשפת אמת שבת ל.

ואולי אפשר שכל הבא במחתרת התירה תורה את דמו מפני שלעתים עלול להיות שהגנב מדמה בדעתו שבעה"ב מתכוון לעמוד כנגדו, אפילו אם באמת אין בעה"ב מתנגד, ועלול הגנב להמיתו, לכן הותר דמו כי כבר עתה הוא נידון כמסוכן [ולכן בגזלן אין שייך דין זה, שאין לחוש שבא על נפשות מלכתחילה]. ולפי זה לא קשה כלל על המג"א, שהוא מדבר באופן שבא בגלוי על עסקי ממון, ואין עתה חשש סכנה אם לא יתנגד. לא כן הבא במחתרת באישון ליל ואפילה, חוששים שמא הגנב מדמה שהוא בסכנה ומאבד עשתונותיו ועושה מעשה. [ומה שאמרו שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו — הכל הוא בדעתו של הגנב, גם אם באמת בעה"ב יעמיד עצמו. וזהו החילוק בין אב לבן, שלכאורה אין מובן מדוע הבן חשוד שבא להרוג את אביו — אך הענין הוא שהאב החותר אצל בנו, אעפ"י שמרגיש מאוים לא יהרוג את בנו, משא"כ בן החותר אצל אביו כיון שיוודע שהאב ינסה לעמוד על ממונו ובתוך כדי התנגדותו עלול ליהרג על ידו, לכך מרגיש עצמו נתון בסכנה ולא ימנע מלפגוע באב כדי להציל עצמו].

ואכן לפי"ז אם ביד בעה"ב לברוח מכיוון אחר וכדומה, שאין שום חשש שהגנב יהרגנו — חייב לברוח משם ולא יחלל את השבת. וצריך ברור בדברי הראשונים.

'אמר רב ששת: לא נצרכה אלא לפקח עליו את הגל' — ודוקא כשבא על עסקי ממון, אבל בא על נפשות — אין מפקחין עליו. כן פרש רש"י וכן משמע משאר ראשונים (ע' יד רמא; רמב"ם גניבה ט, יג). וכן פסקו הפוסקים האחרונים (מג"א שכט, ד ומשנ"ב שם סק"ט).

והקשו האחרונים, הלא כשנפל עליו הגל כבר פסק מלהיות 'רודף' ומדוע אין מצילים אותו כשאר אדם, וכגנב הבא על עסקי ממון גרידא?

יש מי שתרץ על פי דעת הסובר (מנחת חינוך רלו, ב'קומץ המנחה) שהמאבד עצמו לדעת, אין חובה להצילו. אף כאן, כיון שהוא גרם רעה זאת לעצמו, שנכנס למצב זה שהתחייב בנפשו — אין חיוב להצילו וממילא גם לא הותר לחלל עליו את השבת (אור גדול א).

והרבה חולקים על חידוש זה וסוברים שאף המרשיע ומכניס עצמו לסכנת מיתה שלא כדין — מצווים להחיותו (ע' ישועות ישראל כא; כלי חמדה תצא, עה"פ 'השבותו לו'; קבא דקשייתא א. וכן בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב קעד, ג) חלק על חידושו של המנ"ח בתוקף, שודאי מחוייבין להציל את המאבד עצמו לדעת, ומחללין עליו שבת. וע"ע בשיעורי ר' שמואל ב"מ סי' סה, עמ' שלא-ב).

ויש שכתבו שאף על פי שמצווים להחיות את הבא לאבד עצמו, ומפקחים עליו את הגל אפילו בשבת — כאן שונה, כיון שהיה מותר לבעל הבית להפיל עליו את הגל ולהורגו בשאר דרכים, שוב אין להצילו מתוצאת הנפילה, כיון שנעשתה בו פעולה זו באותה שעה שהיה חייב מיתה, ואין חילוק אם הפילו בעה"ב או נפל עליו בידי שמים (עפ"י בית זבול ח"ב א, ט. וכ"כ בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סוס"י קנא).
[יש מי שלמד מכאן על כל המחויב במיתת ב"ד, שאם נפל עליו הגל בשבת — אין מצילים אותו. ויש חולקים (ע' פרי מגדים שכט, ד; כלי חמדה שם).

ואולם מדברי המאירי (בהסבר השני) משמע, שאם אכן ברור לנו שאם נציל אותו, לא יהא מסוכן לבעה"ב — מצילים אותו ומחללים את השבת עליו. רק כאשר עדיין הוא מסוכן, שמא אם נציל אותו יהרוג לבעה"ב — אין מצילים. וכן צידד ב'אור גדול' (א). וכן נקט בשו"ת אחיעזר (ח"א יח, ב) בדעת הרמב"ם. ואולם כתבו שמלשון רש"י אין משמע כן (נכתב עפ"י 'בירור הלכה').

'תניא אידך, מחתרת — אין לי אלא מחתרת, גגו חצירו וקרפיו מנין? ת"ל ימצא הגנב מכל מקום. אם כן, מה ת"ל מחתרת — מחתרתו זו היא התראתו' — רש"י פרש שיש חילוק בין מחתרת לשאר אופנים, שרק במחתרת אין צורך בהתראה, אבל גנב אחר צריך להתרותו בעדים, ורק אם התיר עצמו למיתה ואמר שעל מנת כן הוא בא, להרוג אם יקומו כנגדו — רק אז אין לו דמים.
(א. משמע מלשון רש"י שהוא הדין כלפי בעל הבית עצמו, ולא רק כלפי אדם זר — אין לו רשות להרוג את הגנב אלא בהתראה מוקדמת.

ב. מברייתא קמייתא משמע שאין חילוק בין מחתרת לשאר אופנים, אלא שדיבר הכתוב בהווה. אך אפשר שהתנא הוא סובר שאף במחתרת צריך התראה, וכדמשמע קצת ב'אבעית אימא' דלהלן דאיכא פלוגתא בדבר.

ג. משמע מדברי רש"י שבבא דרך גג צריך שיהיו עדים שהיה מותרת, ואינו נאמן לומר התריתי בו והתיר עצמו למיתה. ואע"פ שנראה לכאורה שאב החותר אצל בנו, די בכך שברור לבן שהוא שונאו ועלול להרוג, וכבר מותר לו להרוג, ואינו צריך להוכיח זאת בעדים — שאני הכא שאין לנו להגיה כלל שהוא 'רודף' להרוג, שהגניבה לבדה ללא חתירה אינה מחוקת אותו לנפשות. ולכך צריך הוכחה בעדים שבא על נפשות).

ואולם הרמב"ם (גניבה ט, ח) סובר שאין חילוק בין גנב לגנב אלא בכל אופן דמו הותר. והוא מפרש דברי הגמרא, שמפני כך נאמר 'מחתרת' — ללמדך שכמו במחתרת מחתרתו זו היא התראתו, כך בכל סוג גניבה (עפ"י מגיד משנה שם בפרוש השני. ועוד פרש שלהרמב"ם יש מחלוקת בין שתי הברייתות ופסק קמייתא).

'איתיביה רב חסדא לרב הונא: יצא ראשו אין נוגעין בו, לפי שאין דוחין נפש מפני נפש. ואמאי, רודף הוא? — שאני התם דמשמיא קא רדפי לה' — מפשטות הלשון נראה שעובר המסכן את אמו, אין לו דין 'רודף', דמשמיא רדפי לה, אלא שעד שלא יצא ראשו — הורגים אותו מפני שאינו 'נפש', כמו שפרש רש"י, אך משיצא לאויר העולם אסור להורגו שהרי אינו בגדר 'רודף'.

וכבר עמדו האחרונים ז"ל על לשון הרמב"ם (רוצה א, ט) שבתוך דיני רודף הכליל את דין העובר שבמעיי אמו, וכתב שהורגים אותו מפני שהוא כרודף אחריה להרגה. ובארו שיטתו בכמה פנים (ע' תורת חסד אה"ע מב; חדושי רבי חיים הלוי ואבן האזל שם; אגרות משה יו"ד ח"ב ס, ב ועע"ש באה"ע ח"א לט. [וצ"ע במש"כ בספר תורת זרעים תרומות ח, יב, עמ' קי]).

עוד בענין הריגת עוברין במקום חשש סכנה לאם — ע' בשו"ת עזרת כהן — מילואים והשמטות, עמ' שצז; שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סט, עא; שו"ת יביע אומר ח"ד אה"ע א; שו"ת שבט הלוי ח"ה קצג וח"ז רח.

'רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו, אומר לו: ראה שישראל הוא ובן ברית הוא והתורה אמרה...'
 — יש לשמוע מכאן שאף לרב הונא שאמר רודף אין צריך התראה, היינו לומר שאין צריך התראה עם
 כל דיניה, שיקבלנה ויתיר עצמו למיתה, אבל על כל פנים צריך להזהירו קודם לכן [כשיש פנאי לדבר.
 פוסקים], לומר לו שהוא ישראל ובן ברית ושהתורה התירה את דמו של הרודף. וכן כתבו כמה פוסקים.
 (ע' מאירי; שו"ת הריב"ש רלח, תעג, ועוד).

ואולם אין ברור האם התראה זו מעכבת, שאם הרגו ללא שהזהירו הריהו רוצח, או רק לכתחילה. וכן
 מה היא גדרה המדויק של התראה זו (ע' בפוסקים חו"מ תכה ובמפרשים).

'ההיא רבי יוסי ברבי יהודה היא, דתניא ריב"ז אומר: חבר אין צריך התראה לפי שלא ניתנה
 התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד' — רש"י פרש שלפי ר' יוסי בר' יהודה אפילו עם הארץ אינו
 צריך קבלת התראה. ואולם מדברי התוס' (לעיל מא. ד"ה באשה) נראה שצידדו לומר שרק חבר אינו צריך
 קבלת התראה. ולפי זה פירוש דברי הגמרא הוא שמדובר כאן בחבר, וזה שאומרים לו ראה וכו' — לא
 בתורת התראה היא אלא שמודיעים אותו שישראל הוא ('חלב חטים' לג"ר חי יצחק טייב — לעיל מא).
 עוד בענין התראת חבר ע' לעיל דף ח:

'רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו, אמר לו, ראה שישראל הוא, בן ברית הוא, והתורה אמרה
 שפך דם האדם באדם דמו ישפך — אם אמר יודע אני שהוא כן — פטור. על מנת כן אני עושה
 — חייב' — נראה שאם אמרו לו בפירוש שיהרגוהו אם לא יפרוש, ואינו פורש — הרי זה כהתיר
 עצמו. ובברייתא אין מדובר שאמרו לו כן, לכך צריך קבלת מיתה מפורשת (חזון איש סנהדרין יטו, והוכיח
 כז).

דף עג

'ואין מושיע לה — הא יש, מושיע לה בכל דבר שיכול להושיע' — בספר משך חכמה (תצא כב, כז)
 פרש שלשון 'ישועה' בדרך כלל מופיע במיתתו של השונא [שלא כ'עזרה' שעל הרוב הוא משמש
 כהוספת כח לנעזר]. ובכל מקום בנ"ך שנאמר תשועה, הוא בהקשר למיתת נפשו של השונא. ואילו
 היה אסור להצילה בנפשו של הרודף, היה ראוי לכתוב "ואין עוזר לה", וכתב 'מושיע' — להורות
 שבנפשו של רודף ראוי להושיע.

(דקדק לכתוב 'על הרוב' ואילו בנ"ך כתב 'בכל מקום' — שהרי מצאנו 'ויקם משה ויושיען וישק את צאנם' — ולא הרג
 את הרועים, אדרבה, פרו"ל שהשקה את צאנם).

'אבדת גופו מניין, תלמוד לומר והשבתו לו' — מדלא כתיב 'השבות לו' אלא 'השבותו' — משמע
 שתשיב אותו עצמו לו (רמ"ה. והתוס' פרשו הדרשה מ'לו' יתירה).

'זהא מהכא נפקא, מהתם נפקא, אבדת גופו מנין, תלמוד לומר והשבתו לו? — אי מהתם הוה
 אמינא הני מילי בנפשיה, אבל מיטרח ומיגר אגורי אימא לא, קמ"ל' — אין להקשות לאידך גיסא,
 לכתוב לא תעמד ולא יצטרך והשבתו לו — כי בכלל חיוב השבת גופו גם כאשר אין פיקוח נפש
 ממש, אלא שתועה בין הכרמים וכיו"ב (וע"ע במובא בב"ק פא:).

ב. נשתנה דינו ולא נשתנתה מיתתו – נשאר בחיובו הקודם. כגון בן נח שהרג ישראל ונתגייר. או בא על נערה המאורסה מישראל ונתגייר (ויש סוברים שגם בן נח בנערה המאורסה נידון בעדה ועדים והתראה (ע' בראשונים נ:), ולפי"ז אף דינו לא נשתנה).

ולענין דיני שמים, לדברי רבי יוסי (ביבמות מה:): הואיל וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, אינו נענש כלל על חטאים שעשה בגיותו (עפ"י תוס').

ג. נשתנתה מיתתו ולא נשתנה דינו – מבואר למסקנת הסוגיא כדברי רבי יוחנן, שנערה המאורסה שסרחא ובגרה – דינה בסקילה כפי דינה הקודם.

וישנן דעות אחרות (ע' כתובות מה). ומכל מקום אף לרבי יוחנן נסקלת בבית הסקילה כשאר הנסקלים, שלא נאמר 'פתח בית אביה' אלא כשהיא עדיין נערה (מאירי שם).

דף עב

קנו. א. הבא במחתרת – מתי יש לו דמים ומתי אין לו?

ב. מה דינו של הבא לגנוב דרך גג, חצר או קרפף?

ג. הבא במחתרת ושבר את הכלים – האם הוא חייב בתשלומין?

ד. הבא במחתרת ונטל כלים – האם חייב להחזירם?

א. גנב הבא במחתרת, אפילו בן החותר לאביו – אין לו דמים וניתן להרגו, הן הנרדף עצמו הן כל אדם, הן בחול הן בשבת, ובכל מיתה שהיא. מלבד אם ברור לו כשמש שגם אם יעמוד כנגדו לא יהרגנו, כגון שרחמן הוא או אוהבו.

והאב הבא במחתרת אצל בנו – יש לו דמים, כלומר אסור להורגו וההורגו חייב מיתה ככל רוצח, כי ודאי לא יהרוג את בנו, מלבד אם ברור שהוא שונאו ומסוגל להרגו.

כל גנב ש'יש לו דמים' – אם נפל עליו גל, מפקחין אותו ואפילו בשבת.

א. נחלקו הדעות האם הריגת הבא במחתרת רשות או חובה.

ב. יש אומרים שאם הגנב כבר פנה לצאת – אסור להרגו (ע' ירושלמי ורמב"ם ושאר מפרשים).

ג. כל מקום שאסור להורגו – אסור להכותו, אלא אם כן אי אפשר להציל ממנו בענין אחר. כי הכאה לגנב אינו דין תורה אלא שלבית דין וטובי העיר יש רשות להכותו לסיג וגדר, אבל לא ליחיד' (שו"ע הגר"ז הל' נוקי גוף ונפש, יג).

ד. נחלקו האחרונים (ע' קובץ שעורים, טוב ראייה, חדושי הנצי"ב, משמרות כהונה, דבר שמואל – פסחים ב) בדין ספק בבא במחתרת, האם ניתן להורגו [כדין ספק פיקוח נפש הדוחה את כל התורה, ובכלל זה איסור שפיכות דם של הבא במחתרת], אם לאו [ששפיכות דמים לא הותרה משום פיקוח'נ].

ויש מי שחידש שלבן נח אין רשות להצילו בנפשו של רודף אלא אם ברור שבא על עסקי נפשות, אבל בספק אסור להרגו. ורק בישראל מותר (עפ"י רא"ם הורביץ ריש פסחים. וע"ע עזרת כהן עמ' שצז; אבן האזל גנבה ט,ח; דברי יחזקאל כג, י).

דין יכול להצילו באחד מאבריו – להלן.

ב. גנב הבא דרך גג או פתח החצר והקרפף [ובעל הבית מצוי שם. ר"ן] – אין רשות להורגו אלא אם מתרים בו תחילה וקיבל עליו התראה ואמר ע"מ כן אני בא, שאם יעמוד כנגדי – אהרגנו.

א. כן היא דעת רש"י (ומשמע בלשונו שאין חילוק בין אדם אחר או בעה"ב עצמו, אין להם רשות להרגו ללא התראה בעדים). וברמב"ם מבואר שאין חילוק בין גנב הבא במחתרת או דרך גג וחצר.
 ב. נחלקו הראשונים ז"ל האם דין 'בא במחתרת' אמור רק בלילה, אבל ביום – יש לו דמים, כפשוטו של מקרא (וכן הכרעת פוסקים אחרונים). או אפילו ביום.

ג. הבא במחתרת ושבר את הכלים; באופנים שאין לו דמים, הואיל וחייב מיתה הוא פטור מלשלם. אמנם חייב לשלם לצאת ידי שמים, אבל ב"ד אינם מחייבים אותו (ע' ב"מ צא. ותוס').

ד. הבא במחתרת ונטל כלים, בזמן שאין לו דמים – רב פטרו על הכלים הואיל וקנאם בדמים בכך שנתחייב מיתה. ורבי אמר שמסתברים דבריו רק כאשר הכלים אינם בעולם אבל כשהם בעינם – חייב להחזירם. אעפ"כ כשגנבו מרבא אילים נהג למעשה כדברי רב ולא אבה לקבלם מן הגנבים.
 רוב ככל הפוסקים פסקו הלכה כרבא. לפרש"י, אין חילוק אם שבר את הכלים בעודו במחתרת או לאחר שיצא. ויש חולקים וסוברים שאם שבר לאחר מכן – חייב.

קנז. א. האם קיים דין 'רודף' בקטן שרדף אחר חברו להורגו?

ב. הרודף אחר חברו להורגו – האם צריך התראה?

ג. האם מותר להרוג עוֹבֵר המסכן את אמו?

א. רב הונא אמר: קטן הרודף – ניתן להצילו בנפשו.

רש"י כתב שרדף אחר קטן. ויש שפרשו דבריו שאם אחר הגדול מסתמא אינו 'רודף' שאינו מסוכן, ושוא בא לשחק בעלמא. ומדברי הפוסקים נראה שאין חילוק בדבר.

ב. מדברי רב הונא הוכיחו שהרודף אחר חברו להורגו דמו מותר ואין צריך התראה.

ומכל מקום כתבו הפוסקים שנראה מן הסוגיא שאף על פי שאין צריך התראה גמורה, שיקבלה ויתיר עצמו למיתה, אעפ"כ צריך להזהירו על כל פנים כשיש פנאי לכך.

וכל זה לענין הריגתו ברדיפה, אבל אם אי אפשר להרגו עתה, הריהו כשאר רוצח שאין הורגים אותו בבית דין אם לא התרו בו בשעת מעשה וקיבל עליו התראה לומר על מנת כן אני עושה.

ג. עוֹבֵר המסכן את אמו; כל עוד לא יצא ראשו – הורגים אותו כדי להציל את האם. הוציא ראשו – שוב אין נוגעים בו, שאין דוחין גפש מפני גפש. ואינו נידון כרודף אחר חברו, אלא משמים רודפים לה.

דף עג

קנח. א. באלו עבירות ניתן להרוג את הבא לעשותן כדי למונעו מהעבירה?

ב. הרואה את חברו שהולך למות – האם מחויב לטרוח ולבזבז ממונו כדי להצילו ממות?

ג. הבא על הערוה והיא אומרת 'הניחו לו' – האם יש רשות להרוג את הנוגע כדי למונע את העבירה?